

Chan Koonchung

De vette jaren

Vertaald door Yves Menheere

SIGNATUUR

2011

Opmerkingen bij deze uitgave door de vertaler naar het Engels, Michael Duke

De vette jaren is een unieke combinatie van mysterie en realistische uiteenzetting over het politieke, economische en sociale systeem van het China van vandaag de dag en in de nabije toekomst.

De roman suggereert een mysterie, maar biedt tegelijkertijd een sociale en politieke kritiek op het land waarin het mysterie plaatsvindt. We komen pas op het laatste moment te weten hoe het mysterie ontstond, of waarom. In de tussentijd spelen allerlei soortgelijke vragen: wat is er gebeurd tijdens de exact achtentwintig dagen in het voorjaar van 2011, tijdens een van de periodieke gewelddadige ingrepen die de regering in opdracht van de Chinese Communistische Partij uitvoerde? Waarom kunnen de meeste Chinezen zich het geweld en de economische chaos die volgde niet herinneren? Of, sterker nog, geen enkele gewelddadige periode uit de meer dan zestig jaar dat de Chinese Communistische Partij aan de macht is geweest?

Het verhaal lijkt deels een bekend thema te volgen: twee mensen komen elkaar plotseling weer tegen, ongeveer twintig jaar na een periode waarin ze veel met elkaar optrokken, in hun geval de liberale tijd van midden tot eind jaren tachtig. In die tijd voelde de mannelijke hoofdpersoon, Lao Chen, zich aangetrokken tot Xiao Xi, maar er gebeurde nooit iets tussen hen. Wanneer hij haar weer ontmoet, raakt hij opnieuw geïntrigeerd, maar zij vertrouwt niemand die de Partij vertrouwt. Chens zoektocht naar Xiao Xi voert ons zowel langs de belangrijke ondergrondse christelijke beweging als een campagne ter bescherming van landrechten, die laat zien hoe flexibel de lokale partijbestuurders kunnen zijn.

De realistische uiteenzetting onthult, met één of twee overdrijvingen, hoe de Communistische Partij alles in China beheerst, en welke plannen de Partij heeft om de Verenigde Staten als de dominante wereldmacht te vervangen.

De originele titel van het boek zou letterlijk vertaald kunnen

worden als *China in opkomst*, en de roman gaat inderdaad vooral over dat onderwerp. Het hoofdthema is dat China gewoon een ander ‘wild beest is, waarvoor de tijd uiteindelijk is gekomen’, en wat dit betekent voor de wereld en het Chinese volk. Dit thema komt overeen met recente non-fictie¹ en sluit ook nauw aan bij veel van de ideeën van jonge, extreem nationalistische Chinezen en hoge officieren in het Chinese leger, die een filosofie propageren die alleen als fascistoïde kan worden betiteld. In de roman klinkt bovendien een aantal recente waarschuwingen door van gepensioneerde partijleiders, die deze extreem nationalististen en de manier waarop ze willen dat China zich zal ontwikkelen vrezen.

Anders dan non-fictie, hoe beeldend geschreven dan ook, geeft *De vette jaren* een levensecht beeld van hoe het is om als een van de hoofdpersonen in de ‘valse hemel’ te wonen die China vandaag de dag is. De roman werd in oorspronkelijke vorm in China doorgegeven onder bezorgde Chinese intellectuelen, studenten en ga zo maar door, en wist daarmee de grote firewall van de censuur te omzeilen. Veel hoge functionarissen in de Chinese Communistische Partij hebben het boek waarschijnlijk ook gelezen. De Chinese academici en vele andere Chinese intellectuelen met wie we hebben gesproken, zeiden allemaal dat dit boek ‘het beste beschrijft hoe ons leven tegenwoordig is’. Ik geloof dat het boek is voorbestemd om een klassieker te worden in China, maar dan meer in de traditie van *Brave New World* dan die van 1984. Hoewel het minder futuristisch is dan *Brave New World*, is het nog steeds een profetisch boek en zal het nog lang relevant zijn, als je wilt begrijpen hoe een moderne dictatuur zoals die in het hedendaagse China werkt.

In de realistische beschrijvingen van de karakters in de roman ontmoeten we een breed spectrum van vrijwel alle Chinese stedelingen, drie- tot vierhonderd miljoen zielen sterk. Het omvat extreem nationalistische, in aanleg fascistische studenten, professoren en partijfunctionarissen (Wei Guo, de professoren X, Y en Z); ‘gewone’ professoren, leden van de Chinese Academie voor Sociale

¹ Zie *What Does China Think?* (2008) van Mark Leonard, *The Party: The Secret World of China's Communist Rulers* (2010) van Richard McGregor en ‘Reading Strauss in Beijing: China's Strange Taste in Western Philosophers’ door Mark Lilla (*The New Republic*, 8 december 2010).

Wetenschappen (CASW), die ‘normale’ onderzoeken uitvoeren (Hu Yan); rijke onroerend-goedmagnaten (Jian Lin) en hoge functionarissen in het partijapparaat, die daarmee onlosmakelijk zijn verbonden door belangen en familierelaties (He Dongsheng); redacteuren, schrijvers en mediafiguren (Zhuang Zizhong en de anonieme leveranciers van bijdragen aan het *Reading Journal*); zoons en dochters van ‘Rode Aristocraten’ – families die langdurig loyaal zijn gebleven aan de Partij – die hun leven in dienst stellen van de partijbelangen, zowel in China als daarbuiten (Ban Cuntou, Wen Lan); jongeren uit het lompenproletariaat, van wie enkelen zijn ontsnapt uit slavenarbeid (Zhang Dou); jonge beroepskrachten die zich hebben onttrokken aan de door de staat beheerste media (Miaomiao); leiders en volgelingen van de snelgroeïende, ondergrondse christelijke beweging (Gao Shengchan en Li Tiejun); jonge en oude internetburgers die voor of tegen het extreem-nationalisme en het regeringsbeleid pleiten; buitenlanders die er, net als Lao Chen, voor hebben gekozen een plezierig leventje te leiden onder een communistische dictatuur, omdat het een goed leven is en het hen niet beangstigt; dure escortmeisjes en drugsverslaafden die in tenten werken met namen als Paradijsclub en daar in de noden voorzien van de nieuwe rijken, machtige partijfunctionarissen en buitenlanders (kleine Dong en haar vriendje); jeugdige dissidenten die na hun protest naar het buitenland vluchtten of zwegen na het bloedbad op het Plein van de Hemelse Vrede (Shi Ping); en, als laatsten, de beroepsdissidenten als Xiao Xi, die weigeren de partijversie van het verleden, heden en toekomst te accepteren; ze vindt de oudere, meer ervaren Fang Caodi, rondtrekkend kok en kleine ondernemer, en Zhang Dou, die is ontsnapt aan de slavenarbeid, aan haar zijde.

Maar er ontbreekt ook een aantal groepen in *De vette jaren*. Uit de stedelijke bevolking ontbreken de vele professoren, advocaten en andere beroepskrachten die actief proberen de dictatuur te veranderen. Ook ontbreken de stedelingen uit de arbeiders- en boerenklasse (arbeidsmigranten), die onder slechte arbeidsomstandigheden zwoegen in de fabrieken, die veelal in handen zijn van consortiums uit Amerika, Taiwan, Japan en Hongkong, en die rond 2010 de onhebbelijke gewoonte hebben ontwikkeld om zelfmoord te plegen als uitweg uit hun misère. Verder missen we ook de acht- tot negenhonderd miljoen Chinezen die op het platteland

wonen. Hoewel hun opgetelde inkomen, zoals de fictieve CASW-academicus Hu Yan zegt, in de afgelopen 32 jaar is toegenomen, profiteren ze zeer zeker niet van de 'vette jaren' zoals sommige, maar niet alle Chinese stedelingen. Verder ontbreken ook, afgezien van Wei Guo's weinig effectieve fascistische cel, de gedetailleerde beschrijvingen van de speciale Volkspolitie, het leger en de knokploegen die de stabiliteit van de Partijstaat bewaken door routinematig iedereen te terroriseren die klaagt omdat zijn of haar huis wordt gesloopt, of wiens landbouwgrond wordt gestolen omdat de Partij een overeenkomst met een projectontwikkelaar heeft gesloten, of die oproept tot democratische hervormingen, zoals een daadwerkelijke invoering van de grondwet van de Volksrepubliek China.

Veel lezers interpreteren het China van deze roman als een dystopia, maar ik geloof niet dat hij China als dystopia presenteert. Dystopia wordt gezien als 'een denkbeeldige plek of staat waarin alles onplezierig of slecht is, met name een totalitaire of door milieurampen geteisterde plaats, het tegenovergestelde van een utopia'.² Dat is een accurate beschrijving van de staat in Orwells klassieke roman *1984*, en die werd gemodelleerd naar het stalinistische Rusland. De beschrijving zou ook opgaan voor China onder Mao Zedong, vooral voor het tijdvak vanaf de Grote Sprong Voorwaarts tot en met de Culturele Revolutie, van 1956 tot 1976. De eerste veroorzaakte de grootste door mensen veroorzaakte hongersnood uit de wereldgeschiedenis, waarin ongeveer 45 miljoen mensen het leven lieten, en verwoestte vrijwel elk aspect van China's sociale, culturele, economische en landschappelijke infrastructuur; de tweede had min of meer hetzelfde effect, afgezien van de hongersnood; de slachtoffers van de Culturele Revolutie waren doorgaans intellectuelen en onderwijzers die werden doodgeknuppeld door de jonge Rode Garde, of zelfmoord pleegden, werden vermoord of sneuvelde door de burgeroorlog.

Het hedendaagse China en dat van de nabije toekomst is geen dystopia, evenmin als het een utopia is; het probeert niet eens een utopia te zijn. Het is een leviathanachtige, leninistische eenpartijstaat die, volgens de maatstaven van de Chinese Communistische Partij, een groot succes is, een zogenaamd 'harmonieuze samenle-

2 Definitie volgens Mac Dictionary.

ving' met als oogmerk iedereen een 'gematigd goede levensstandaard' te bieden. Sommigen noemen het een fascistische staat, maar als het dat is, is het wel een daadwerkelijk succesvolle fascistische staat. Een fascistische staat kan echter niet zonder het harts-tochtelijk aanbidden van een ideologie en een Grote Leider, maar het hedendaagse China heeft geen van beide. De semifascistische extreem nationalist, zoals Wei Guo in de roman, zijn in de minderheid en het lukt hen niet hun passie te laten overslaan op de negen man van het dagelijks bestuur van het Politbureau, die China daadwerkelijk besturen – de Partij, die in de roman wordt vertegenwoordigd door een van de secretarissen, He Dongsheng.

China is een eenpartijstaat waarin de Communistische Partij zowel de staat als het bewind is, en elk instituut in de maatschappij beheerst. Sinds 1979 heeft de Chinese Communistische Partij een geweldig economisch succes behaald door elk nog overgebleven restje socialistische of communistische idealen los te laten, en door een kapitalistische economie zonder wettelijke beperkingen te orkestreren, een kapitalistische maatschappij die beweert een dictatuur van het proletariaat te zijn en regeert ten bate van de mensen en hun belangen. Met de Communistische Partij als middelpunt van alles, trekt deze moderne leviathan buitenlandse investeerders aan, verkoopt aan buitenlandse consumenten, koopt het merendeel van de stedelijke beroepsbevolking om en veel van de boeren, terwijl elke wanklank gewelddadig wordt onderdrukt en de gehele bevolking wordt gezien als een 'leger reservisten' dat werkt ten bate van de Communistische Partij en het staatsapparaat.

De partijleiders dromen niet van een utopia, ze dromen alleen van het vergaren van meer welvaart en macht voor henzelf en degenen die afhankelijk zijn van hen, terwijl ze alle ontevredenen onderdrukken in naam van de stabiliteit van de staat. Hierin lijken ze nog steeds op de partij van O'Brien die professor Lovell in het nawoord aanhaalt. In een recent interview maakte CASW-professor Yu Jianrong, een uitgesproken pleitbezorger van de rechten van het individu, een interessante vergelijking tussen de 'stabiliteit' van Taiwan en die van China. Zijn commentaar op de twee verschillende soorten stabiliteit is dat, als het gaat om het bepalen van stabiliteit het Taiwanese criterium is 'of de situatie de stabiliteit van de wet al dan niet zal beïnvloeden,' terwijl de maatstaf voor stabiliteit op het vasteland van China vooral wordt bepaald door de vraag

‘of de situatie de stabiliteit van het regime, de Chinese Communistische Partij, zal beïnvloeden. (...) Om het regime te consolideren, beschouwt de Chinese Communistische Partij elke actie die de dwang van de Partij op de bevolking vermindert als een destabiliserend element. (...) Om deze destabiliserende elementen uit te schakelen, neemt de Chinese Communistische Partij voortdurend haar toevlucht tot onderdrukking, dat wil zeggen: ze ziet onderdrukking aan voor stabiliteit. (...) Ik geloof niet dat de kernwaarde van de Chinese Communistische Partij de economische ontwikkeling is. Er schuilt slechts één doel achter alles wat ze doet: de exclusiviteit van de politieke macht bewaren. Zonder dit te beseffen, kun je de Chinese Communistische Partij niet werkelijk begrijpen. (...) Het is al lange tijd een partij zonder ideologie geworden, een partij van pragmatici. Het enige wat de Partij kan beïnvloeden, is de dwang die van de realiteit uitgaat.’³

De enige visie die de Chinese Communistische Partij heeft, is het allesomvattende visioen van aankomende wereldhegemonie, zoals duidelijk wordt in He Dongsheng's lange monoloog in *De vette jaren*. Sommige lezers zullen dit een langdradige, weinig dramatische ‘zeepkistmonoloog’ vinden, maar dan hebben ze het mis. De meeste liberale ethnisch-Chinese academici die in China of in het buitenland wonen, zien dit laatste deel van de roman als erg dramatisch en als het belangrijkste deel van het boek. Belangrijk vanwege de manier waarop He Dongsheng het brengt, maar ook door de inhoud van zijn monoloog.

De manier waarop He Dongsheng tegen zijn kidnappers praat, of beter: preekt, is precies zoals de leiders van de Partij de 1,35 miljard Chinezen toespreken. Op deze manier spreekt ‘president’ Hu Jintao tegen het gewone volk, terwijl premier Wen Jiabao het zogenaamde populisme van Mao's handlanger achter de schermen Zhou Enlai lijkt te willen imiteren (een vertoning die is bekritiseerd door dissident Yu Jie, in een boek dat dit jaar in Hongkong is verschenen). Verscheidene Chinese intellectuelen en verslaggevers van de populaire, liberale krant *Zuidelijk Weekblad* (die ook wordt genoemd in de roman) die Taiwan in november 2010 bezochten en getuige waren van de manier waarop president Ma Ying-jeou zich

3 Gepubliceerd in het Taiwanese academische tijdschrift *Sixiang (Reflexion)*, nr. 17, januari 2011). Vertaald door Josephine Chiu-Duke, vanaf pagina's 114 en 115.

met de gewone bevolking en zijn functionarissen onderhield, jammerden publiekelijk dat er in de Volksrepubliek nooit een dergelijke dialoog plaats zou kunnen vinden.

He Dongshengs monoloog is echter al ingehaald door de realiteit, en veel van de plannen die hij beschrijft zijn al ten uitvoer gebracht, vooral het plan van China om veel van de natuurlijke rijkdommen van de wereld op te kopen om zijn economische monster te kunnen voeden. Alle andere plannen, afgezien van de werkelijk gefantaseerde alliantie met Japan, zijn in voorbereiding of al in gang gezet. Al deze plannen zijn bedoeld om de doelen te bereiken van een China dat volgens zijn leiders en het merendeel van de bevolking in opkomst is, en dat voorbestemd is om de belangrijkste wereldmacht te worden.

Dit idee, dat het Westen, geleid door de Verenigde Staten, te kampen heeft met een onstuitbare neergang, terwijl China met een al even onstuitbare opkomst te maken heeft, is de reden dat China's buitenlandse politiek in 2010 steeds agressiever werd. Daarmee heeft China veel landen tegen zich in het harnas gejaagd en zijn buurlanden gedwongen om ofwel hun defensiebudgetten te verhogen, dan wel toenadering tot de VS te zoeken voor hun bescherming.⁴ Zoals politiek commentator Stephen Hill stelt: 'Afgezien van economische en ecologische indicatoren is het kenmerk van een grote wereldmacht dat andere landen die willen imiteren ... Maar niemand beukt op deuren om China binnen te komen, en alleen de armste landen proberen zoals de Volksrepubliek te zijn.'⁵ Sommige niet-politieke academici komen weliswaar terug naar China om er te werken, zelfs nadat ze een permanente verblijfsvergunning of het staatsburgerschap van de VS of een ander democratisch land hebben verworven; de meeste van de arme landen die het Beijing-model voor ontwikkeling willen volgen worden geleid door dictators zonder scrupules, die zelf proberen een grote slag te slaan.

Meer bewijs voor het realisme en de relevantie van deze roman is zojuist opgedoken. Terwijl ik deze introductie schrijf, zijn door volksprotesten twee autocratische regimes in het Midden-Oosten ten val gebracht, en staan enkele andere op omvallen. De reactie

4 Zie Minxin Pei, '2010 was the Worst Year for Chinese Diplomacy since 1989', Carnegie Endowment for International Peace, pdf.

5 'The China Superpower Hoax', *Huffington Post*, 10 februari 2011.

van de Chinese Communistische Partij was een verbod op onafhankelijke berichtgeving over het Midden-Oosten en op elke lokale ordeverstoring; de regering riep op tot verdergaande controle over het internet, berichten via mobiele telefoons, Twitter en microblogs, en bereidde het volledig lamleggen van internet voor; ook werden alle bekende voorvechters van meer democratie in een politieel gezet of geïntimideerd.⁶ Dit strookt helemaal met de behandeling die Liu Xiaobo, winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede, ten deel viel en wiens vrouw momenteel onder huisarrest staat.

In *De vette jaren* voelen zelfs chique intellectuelen als Lao Chen zich ongemakkelijk bij de mogelijkheid dat China in de toekomst angstaanjagend wordt; het enige wat ze echter met hun bezorgdheid kunnen doen, is wat schrijver Gao Xingjian, Nobelprijswinnaar in 2000, adviseerde: zien te ontsnappen. De geopolitieke realiteit laat zien dat het waarschijnlijk lang zal duren voordat de dromen van He Dongsheng en de Chinese Communistische Partij over wereldhegemonie werkelijkheid zullen worden, áls dat al gebeurt. Maar de vraag blijft: zal deze hegemonie ten deel vallen aan de vrije, rechtvaardige en beschaafde wereldmacht waarop zoveel bezorgde staatsburgers hopen? Intussen biedt *De vette jaren* de meest interessante en informatieve manier om de mogelijke toekomst van China te begrijpen, en hoe het is voor veel Chinese stedelingen om te moeten leven in de buik van deze Chinese Leviathan.

februari 2011

6 Perry Link, 'The Secret Politburo Meeting Behind China's New Democracy Crackdown', *New York Review of Books* blog, 20 februari 2011.

Voor Yu Qi

DEEL I

De nabije toekomst

Een eerste oude bekende

We missen een maand. Wat ik bedoel is: er is een hele maand verdwenen, weg, kwijt. Normaal volgt februari op januari, maart op februari, april op maart. Nu is het alsof na januari maart kwam of april na februari. We hebben een maand overgeslagen, als je begrijpt wat ik bedoel.

‘Laat toch zitten,’ had ik tegen Fang Caodi* gezegd. ‘Niet naar gaan zoeken. Het leven is al kort genoeg; geniet er toch van.’

Ik zou Fang Caodi nooit kunnen veranderen. Toch, als je echt op zoek zou willen gaan naar een verloren maand, dan is Fang Caodi de juiste man. Hij is in zijn leven vast wel meer maanden kwijt geweest, maanden die voor hem simpelweg niet meer bestaan. Hij dook op de meest vreemde momenten op de raarste plekken op, om voor jaren te verdwijnen en uiteindelijk, op het moment dat je dat het minst verwachtte, altijd weer terug te keren. Misschien dat zulke mensen ook wel heel geschikt zijn voor misplaatste dingen als het vinden van een zoekgeraakte maand.

Mij was het namelijk niet opgevallen dat er een maand verdwenen was. En toen iemand me kwam vertellen dat dit wel het geval was, nam ik dat dan ook niet zomaar aan. Ik volgde dagelijks het nieuws in kranten en op internet; ’s avonds keek ik naar CCTV en Phoenix tv. Ik ging om met ontwikkelde mensen. Weinig belangrijke dingen zouden mij ontgaan. Ik was zeker van mijzelf; vertrouwde op mijn verstand, mijn gevoel en op mijn onafhankelijke beoordelingsvermogen.

Op de achtste dag na Chinees Nieuwjaar was ik ’s middags van mijn huis in Geluksdorp Nummer Twee op weg naar de Starbucks bij het Pacific Century Place. Opeens hield een tegemoetkomende jogger voor mijn neus stil. Hijgend zei hij: ‘Meester Chen, meester Chen! We missen een maand! Vandaag is het twee jaar geleden!’

* Chinese familienamen komen voor de roepnaam; de familienaam van Fang Caodi is Fang, zijn roepnaam is Caodi.

De man droeg een onopvallende baseballpet. Ik had geen idee wie het was.

‘Ik ben het, Fang Caodi ...’ zei hij en hij deed zijn pet af. Zijn kale kruin werd zichtbaar. Aan de achterkant had hij zijn haren bijeengebonden met een elastiekje.

Nu herkende ik hem. ‘Hé, Fang Caodi! Waarom noem je me opeens meester Chen?’

Weer herhaalde hij die ene zin, alsof het echt belangrijk voor hem was: ‘We missen een maand, meester Chen, wat nu? Wat nu, meester Chen?’

‘We hebben elkaar wel langer dan een maand niet gezien,’ zei ik.

‘Inderdaad, meester Chen, inderdaad. Maar we missen een maand! U hebt het vast ook gemerkt! Het is verschrikkelijk! Wat moeten we doen?’

Ik herinnerde me weer hoe vermoeiend het was om met Fang Caodi te praten. ‘Sinds wanneer ben je weer terug in Beijing?’

Hij nieste.

‘Pas maar op dat je geen kouvaf,’ zei ik terwijl ik hem mijn visitekaartje gaf. ‘Het is buiten koud, blijf toch lekker binnen. Waarom spreken we niet een keer af? Hier heb je mijn telefoonnummer en mijn e-mailadres.’

Hij deed zijn pet weer op. ‘Wanneer het u maar uitkomt, zegt u maar wanneer het u uitkomt, dan gaan we samen op zoek.’ Ik keek hem na terwijl hij weer wegrende, in de richting van de buitenlandse ambassades bij Dongzhimen. Toen pas viel me op dat hij niet aan het joggen was maar dat hij, blijkbaar met grote haast, ergens naartoe op weg was.

Een tweede oude bekende

Een paar dagen later ging ik naar boekhandel Sanlian aan de Oostelijke Museumstraat. Daar werd op de eerste verdieping de nieuwjaarsborrel van het tijdschrift *Lezen* gehouden, een jaarlijks terugkerend evenement. Begin jaren negentig was ik er een paar keer geweest en sinds ik in 2004 terug naar Beijing was verhuisd, kwam ik er zo om het jaar opdagen. Zo kon ik wat bijpraten met schrijvers en redacteurs die ik nog van vroeger kende en aan iedereen in het wereldje laten zien dat ik nog steeds bestond. Voor de huidige redactie of iedereen die nu voor *Lezen* schreef, deed ik geen moei-

te. Ik kende hen niet en blijkbaar hadden zij er ook geen behoefte aan om mij te leren kennen.

De sfeer op de borrel was anders dan vroeger. Iedereen leek zo uitgelaten. Het is me opgevallen dat ik de laatste twee jaar zelf ook vaak heel opgewonden ben, zonder dat ik precies weet waarom, maar het verbaasde me om iedereen op de borrel die dag zo te zien. In hun werk hebben ze misschien allemaal hun hartstochtelijke kant, maar in het contact met anderen zijn ze bij *Lezen* vaak toch iets gereserveerder. Het leek echt alsof ze die dag allemaal flink aan de sterkedrank waren geweest, zo high waren ze.

De oude en eerbiedwaardige oprichter van *Lezen*, Zhuang Zizhong, was al jaren niet meer op de nieuwjaarsborrel geweest, maar zelfs hij was er, in zijn rolstoel. Hij straalde, hij leek wel aan een nieuw leven begonnen. Ik had hem gedag willen zeggen, maar er stonden telkens zoveel mensen om hem heen dat ik er maar van afzag. Het was sowieso een klein wonder hoeveel mensen er waren: alle partijsecretarissen, directeurs, redactieleden en grote namen uit het verleden waren present. In al die jaren dat ik met Sanlian en *Lezen* te maken heb gehad, had ik nog nooit zoiets meegemaakt. Ik was echt verrast; ik ben altijd erg cynisch geweest en had me nooit kunnen voorstellen dat er instellingen bestonden waar alles zo in harmonie was. In China niet, en al helemaal niet bij een staatsbedrijf, ook al was dit dan een bedrijf uit de culturele sector.

Die dag kwamen de redacteurs en schrijvers die ik kende me allemaal enthousiast begroeten. Maar telkens als ik een praatje probeerde te maken, hadden ze al geen aandacht meer voor mij en waren ze alweer enthousiast op weg naar de volgende. Zo gaat het natuurlijk op elke borrel, zeker als het verder niet om jou draait. Toch nam ik na een paar van zulke gesprekken langzaam een andere houding aan. Langzaam werd ik weer die buitenstaander die ik de laatste jaren eigenlijk altijd ben geweest. Maar, echt waar, ik bleef het een ontroerend gezicht vinden: al die verschillende, beroemde intellectuelen hier in harmonie bij elkaar, allemaal zo oprecht blij en enthousiast. Het tijdperk van vrede op aarde was daadwerkelijk aangebroken.

Hoewel ik me nog steeds uitstekend voelde, zei een vreemd gevoel me dat ik beter weg kon gaan. Ik verliet de zaal waar de borrel gehouden werd en besloot nog even een kijkje te nemen in de boekhandel. Op de eerste verdieping wierp ik een blik op enkele

kunstboeken, daarna daalde ik af naar de begane grond om te kijken of er tussen de bestsellers, managementboeken of reisgidsen nog iets nieuws stond. Het was die dag erg druk in de boekwinkel. Wat goed dat er nog zoveel mensen zijn die lezen, dacht ik, China is echt een land van lezers.

De trap naar de kelder zat aan beide kanten vol met studenten en andere jongeren die geconcentreerd zaten te lezen. Het was alsof ze me de weg naar de kelder wilden versperren. Blij van al dit enthousiasme stapte ik voorzichtig om hen heen. De afdelingen met literatuur, geschiedenis, filosofie en politiek in de kelder vormen altijd mijn belangrijkste doel als ik bij Sanlian kom. Het feit dat al die boeken hier zo open en eerbiedig kunnen worden uitgestald, is een van de redenen dat ik graag in Beijing woon. Een stad waar literatuur en boeken over geschiedenis, filosofie en politiek worden gelezen is toch zeker een geweldige stad?

Maar de kelder was die dag erg leeg, uitgestorven zelfs. Het vreemde was dat ik, eenmaal in de kelder, opeens ook geen zin meer had om uitgebreid rond te kijken. Ik wilde alleen nog snel het boek waar ik naar op zoek was pakken en afrekenen. Ik kon me alleen niet meer herinneren welk boek dat ook alweer was. Ik liep door de kelder, in de hoop dat het me misschien te binnen zou schieten als ik het zou zien. Toen ik langs de afdeling met filosofie naar de afdelingen met politiek en geschiedenis liep, begon ik me opeens niet lekker te voelen. Zou het aan de lucht liggen?

Snel vertrok ik uit de kelder. Terwijl ik naar boven ging en mijn best deed om niet tegen de jongeren aan beide kanten van de trap op te botsen, trok er opeens iemand aan mijn broekspijp. Verbaasd keek ik om. Een niet al te jonge vrouw staarde me aan, de ogen wijd open.

‘Lao Chen!’ zei ze, terwijl ze haar blik op mij gericht hield.

‘Xiao Xi!’* In die jaren dat ik haar niet had gezien, leek ze een stuk ouder geworden. Ik schrok ervan. Ze had ook een hoop grijze haren gekregen.

‘Toen je net naar beneden ging, dacht ik al, dat moet Lao Chen

* ‘Lao’ en ‘Xiao’ zijn geen familienamen maar termen die voor een familienaam of (onderdeel van) de eigenaam kunnen worden geplaatst en letterlijk ‘oud’ en ‘klein’ (of ‘jong’) betekenen. De familienaam van Lao Chen is dus Chen; letterlijk betekent Lao Chen ‘oude Chen’; Wei Xihong wordt in het boek Xiao Xi, ‘kleine Xi’ genoemd.

zijn!’ Het klonk alsof het heel wat voor haar betekende dat ze me tegen het lijf liep.

‘Ben je niet naar de borrel van *Lezen* gegaan?’ vroeg ik.

‘Nee ... Ik zag pas dat die vandaag was toen ik hier aankwam. Heb je even tijd?’ Het leek wel alsof haar leven van mijn antwoord afhing.

‘Ja hoor. Ik trakteer wel op een kop koffie.’

Het duurde even voor ze antwoordde. ‘Laten we praten terwijl we lopen.’ Toen pas liet ze mijn broekspijp los.

Eenmaal buiten begon ze in de richting van het museum te lopen. Ik liep naast haar, wachtend tot ze iets zou zeggen, maar ze bleef stil.

‘Gaat alles goed met zuster Song?’ vroeg ik maar.

‘Prima.’

‘Ze zal intussen ook wel in de tachtig zijn?’

‘Ja.’

‘En alles goed met je zoon?’

‘Ja.’

‘Hoe oud is hij nu?’

‘In de twintig.’

‘Zo oud al?’

‘Ja.’

‘Studeert hij nog? Of werkt hij al?’

‘Hij studeert nog. Laten we het niet over hem hebben.’

Ik was verbaasd; ik kon me nog goed herinneren hoeveel ze vroeger om haar kind gaf. ‘Zullen we anders in het Prime Hotel een kop koffie drinken?’ vroeg ik.

‘Het is hier prima.’ We liepen het parkje naast het museum in, toen ze opeens stilhield. ‘Lao Chen, voel jij het?’ vroeg ze. In alle ernst wachtte ze op een antwoord.

Ik begreep dat ‘Wat zou ik moeten voelen?’ niet het juiste antwoord op deze vraag was, maar had geen idee wat dan wel. Ze was me aan het testen. Als ik het verkeerde antwoord zou geven, zou ze me niet vertellen wat ze op haar hart had. Als schrijver luister ik over het algemeen altijd graag naar wat andere mensen op het hart hebben; als man wilde ik bijzonder graag weten wat zij op haar hart had.

‘Nou ...’ begon ik, moeizaam kijkend.

‘Het is moeilijk onder woorden te brengen, of niet?’ vroeg ze.

Moeizaam knikte ik. Het gebeurt me wel vaker dat iemand me naar mijn gevoelens vraagt bij een kunstwerk of muziekstuk waar ik helemaal geen gevoelens bij heb. Vervelend, maar het is me al zo vaak overkomen dat ik er bedreven in ben geraakt om met wat nietszeggende woorden net te doen alsof ik antwoord geef.

‘Ik wist het!’ zei ze. ‘Toen ik je net in de boekhandel de trap af zag gaan, dacht ik al, Lao Chen, die zal me begrijpen. Ik ben op de trap gaan zitten wachten tot je terugkwam.’

In Xiao Xi’s ogen was ik vast een wijze, ervaren man. Het beviel me wel als andere mensen een dergelijk beeld van me hadden.

Ik wees naar een bankje en vroeg: ‘Zullen we anders even gaan zitten?’

Dit was het juiste voorstel. Toen ze zat, ontspande ze. Ze sloot haar ogen en zuchtte. ‘Eindelijk.’

Xiao Xi was het type vrouw waar ik vroeger altijd van hield. Haar figuur was in al die jaren niet veranderd, maar door een gebrek aan verzorging waren er rimpels op haar gezicht verschenen. Ze had haar haren, die grijs begonnen te worden, niet geverfd. Ze leek nog somberder dan vroeger.

Het leek alsof ze helemaal tot rust kwam. Terwijl ik naar haar keek, begon mijn hart even sneller te kloppen. Ze was nog altijd mijn type vrouw. Ik hield van sombere vrouwen.

Met haar ogen nog steeds dicht zei ze: ‘Er is niemand meer met wie ik kan praten. Ik heb echt het gevoel dat er steeds minder mensen zijn zoals wij, zo weinig dat het het niet meer waard is om te leven.’

‘Doe niet zo stom,’ zei ik. ‘Iedereen is tegenwoordig toch eenzaam. En hoe eenzaam je ook bent, je moet toch door.’

Dat klonk wel erg afgezaagd. Zonder verder op me te letten, vervolgde ze: ‘Niemand die het zich herinnert, behalve ik. Niemand die erover praat, behalve ik. Ben ik soms gek geworden? Er zijn geen sporen, er is geen bewijs en er is niemand die zich er druk om maakt.’

Ik hield van haar hoofdstedelijk accent.

‘Zeg dan zelf. We zijn toch oude vrienden? Waarom hebben we elkaar dan zo lang niet gezien? Waarom?’ Ze had haar ogen nog steeds niet geopend.

‘Ik dacht dat je in het buitenland zat.’

‘Welnee!’

‘Ook goed. Zoals iedereen nu zegt: het is nergens zo goed als in China.’

Ze opende haar ogen en staarde me aan. Ik wist niet goed waarom en trok snel een zo neutraal mogelijk gezicht. Ze glimlachte. ‘En jij kunt er zelfs nog om lachen.’ Dat was zeker niet mijn bedoeling geweest, maar snel paste ik me aan en lachte mee.

‘Ik dacht even dat ik mijn zoon hoorde.’

‘Je zei net al dat je niet over je zoon wilde praten. Is er iets gebeurd?’

Op een vreemde toon zei ze: ‘Met hem gaat het goed, hoor. Hij studeert rechten aan de Universiteit van Beijing en is lid van de Partij.’

Niet helemaal zeker hoe ik het beste kon reageren zei ik maar: ‘O, mooi. Dan kan hij later vast makkelijk werk vinden!’

‘Hij wil bij het CPD werken.’

Bij het Centrale Propaganda Departement? Ik had haar zeker verkeerd begrepen. Ze bedoelde vast het Centrale Petroleum Departement of de Chinese Centrale Bank of iets in die trant.

‘Bij het Propaganda Departement?’

Xiao Xi knikte.

‘Houden die dan toelatingsexamens?’ vroeg ik.

‘Hij zegt dat het zijn roeping is. Hij is vastbesloten. Het is verschrikkelijk, er valt niet met hem te praten. Als je hem zou zien, zou je begrijpen wat ik bedoel.’

Ik zat te genieten. Terwijl ik naast Xiao Xi zat, werd ik bevangen door een gevoel van gelukzaligheid. Het was een stralende voorjaarsmiddag. Om me heen kijkend, zag ik een paar oudere dames en heren die ook naar het park waren gekomen om van de zon te genieten. Verderop zaten twee mannen te roken. Ze staken de ene na de andere sigaret op. Ik lees graag detectiveromans en heb er zelfs ooit een geschreven. De scène die zich voor mij afspeelde, bood een hoop ruimte om te fantaseren: hier werd misschien wel iemand geschaduwd. Niet dat ik als van het leven genietende bestsellerauteur de moeite van het schaduwen waard ben, natuurlijk. In China zie je overal mensen roken; dat is verder niets bijzonders.

Ondertussen was Xiao Xi nog steeds haar hart aan het luchten. ‘Ligt het soms aan mij? Zoek ik het zelf op? Misschien gaat het me verder ook niet aan, maar ik kan toch niet blijven doen alsof er niets gebeurd is? Hoe kunnen mensen zeggen dat alles nu eenmaal verandert? Ik begrijp het echt niet. Ik kan er niet meer tegen.’

Wat zou Xiao Xi toch zo dwarszitten, vroeg ik me af. Had het iets met haar zoon te maken? Waren het de naweeën van haar nachtmerrieachtige verleden?

Ze keek me aan en vervolgde: ‘Een tijdje terug was ik in een zaak in Lanqiyang. Ik had een afspraak met een Taiwanese, zoals jij. Hij praatte alsof hij overal verstand van had, over astrologie, feng shui en geneeskunde en over de aandelenmarkt en de internationale politiek. Hij bleef maar doorgaan; op alles had hij een antwoord. Hij begon me echt de keel uit te hangen. Toen hij iets over de regering zei en ik hem even tegensprak, begon hij me ook nog eens de les te lezen. Hij zei dat ik verwend was, dat ik niet wist wat dankbaarheid betekende. Ik werd razend; ik had hem wel een klap willen geven. Het was echt vreselijk.’

‘Niet alle Taiwanese zijn zo.’ Ik voelde even de behoefte om het voor die Taiwanese ‘zoals ik’ op te nemen. ‘En toen?’ Ik was toch nieuwsgierig naar de afloop.

Ze begon te lachen. ‘Hij ging helemaal op in zijn preek, maar had niet door dat hij langzaam op de rand van zijn stoel was gaan zitten. Intussen was de jongen aan de tafel naast ons opgestaan om af te rekenen. Hij was groot en breed. Toen hij langsliep, botste hij expres tegen de stoel van die Taiwanese, zodat die op de grond viel.’

‘Een jongen?’

‘Gewoon een jonge gast.’

‘Zei hij nog iets?’

‘Wat had hij moeten zeggen? Hij ging gewoon weg. Maar blij dat ik was!’

‘Kende je hem?’

‘Nee. Maar ik had graag kennis met hem gemaakt.’

‘Geweld is toch ook niet goed.’ Begon ik nu zelfs al jaloers te worden?

‘Ik vind van wel. Ik wil de hele dag door wel mensen op hun gezicht slaan.’

Xiao Xi was in haar leven te vaak met geweld geconfronteerd. Dat kon niet zonder gevolgen zijn gebleven. Ik herinnerde me dat dit een van de redenen was dat ik vroeger altijd wat voorzichtig met haar was. ‘En die Taiwanese?’

‘Die stond weer op. Hij was woedend. Hij wilde gaan schelden, maar die ander was al weg. “Stelletje barbaren!” riep hij toen maar. Zie je wel dat jullie Taiwanese nog steeds op ons neerkijken.’

‘Tegenwoordig toch niet meer?’ Vroeger keek iedereen in Hongkong, Taiwan of op het vasteland op de ander neer, maar dat was nu toch wel anders.

‘En die afspraak liep zeker op niets uit?’

‘Meneer zocht wat jongers.’

Vrouwen zouden hun haar ook moeten verven, dacht ik bij mezelf. ‘Hoe gaat het verder met je?’

Ze fronste haar wenkbrauwen en trok wat met haar mond. In het zonlicht werden nog meer rimpels zichtbaar. ‘Verder gaat het wel. Maar iedereen met wie ik omga, is veranderd. Ik heb het er echt moeilijk mee, al voel ik me weer wat beter nu ik even met jou heb gepraat. Ik had al zo lang niet meer met iemand gepraat ...’

Opeens viel ze stil. Afwezig staarde ze voor zich uit. Ik volgde haar blik. Keek ze naar de schaduwen van de kale takken in de ondergaande zon? Of was ze afgeleid door iets wat opeens in haar opkwam? Een ogenblik later leek ze er weer bij. ‘Hé, ik moet gaan, anders is het straks spitsuur.’

Ik gaf haar mijn visitekaartje. ‘Laten we een keer gaan eten, met je moeder en je zoon.’

‘We kijken wel,’ zei ze zacht. Ze stond op. ‘Ik ben weg,’ zei ze en ze vertrok.

Ze liep met snelle pas weg. Ongegeneerd keek ik haar na. Van de achterkant zag ze er nog steeds goed uit. Ze had het figuur en de loop van een jonge vrouw. Ze liep naar de zuidelijke uitgang. Ontspannen liep ik naar de oostelijke uitgang, toen ik opeens aan de twee rokende mannen moest denken. Ik draaide me om en zag dat zij ook naar de zuidelijke uitgang waren gelopen. Xiao Xi ging naar rechts, in de richting van het museum. Na een paar tellen sloegen de twee mannen ook rechts af.

De gouden jaren van Sanlitun

Ik had geen zin om meteen naar huis te gaan en nam een taxi naar de Starbucks in Sanlitun Village. Sinds de Want Want-groep Starbucks heeft overgenomen, is een aantal typisch Chinese drankjes aan een wereldwijde opmars begonnen. Een ervan is de Lychee Oolong latte die ik aan het drinken was. Schijnbaar heeft Want Want Starbucks samen met de EAL Investeringsmaatschappij, die zich speciaal richt op Europa, Afrika en Latijns-Amerika, zelfs fili-

alen geopend in het Midden-Oosten en in Afrika, in steden als Bagdad, Beiroet, Kabul, Khartoem en Dar es Salaam. In de toekomst zal er overal waar Chinezen zijn ook een Starbucks Want Want verschijnen. Met de zaken volgt de cultuur. *Soft power* in de praktijk.

Het was een goed idee geweest om hier te komen. Ik vrolijkte ervan op; het gelukkige gevoel dat ik de laatste tijd zo vaak had kwam ook weer terug. Op straat was het gezellig druk. Overal zag je hip geklede jongeren, toeristen en andere buitenlanders. Beijing was echt een wereldstad geworden! En iedereen consumeerde erop los, goed voor de binnenlandse vraag en voor de hele maatschappij.

Een paar maanden geleden belde een vriendin die aan de Chinese Academie voor Sociale Wetenschappen werkt me op. Ze doet onderzoek naar de rurale cultuur. Haar nichtje uit Lanzhou zou in de wintervakantie bij haar in Beijing komen logeren. Op de vraag wat ze wilde doen, had haar nichtje geantwoord dat ze naar Y-3 wilde om kleren te kopen. Daarop had die vriendin mij gebeld om te vragen wat Y-3 was. Die geleerden ook! In plaats van dat ze het even opzocht. Y-3 is een nieuw modemerken; een samenwerkingsverband tussen Adidas en Yohji Yamamoto uit Japan. De Y staat voor Yohji, de 3 waarschijnlijk voor de drie strepen van Adidas. Y-3 is in China razend populair; China is hun belangrijkste markt. Hun *flagship store* hier in Beijing bevindt zich precies tegenover de Starbucks Want Want waar ik zat. Tijdens de Olympische Spelen van 2008 zaten ze nog in de vier verdiepingen hoge Adidas-winkel, daar hadden ze op de derde verdieping een derde van het oppervlak. Nu is de hele verdieping van Y-3. Adidas heeft zelf ook niet stilgezeten in de Village; zij zitten tegenwoordig ook in de winkel van Nike. Dit alles is gebeurd nadat Adidas met Li Ning gefuseerd is.

Eigenlijk is het allemaal te danken aan het nieuwe beleid van de Chinese regering. Elk bedrijf dat de Chinese markt op wil, moet voor minstens 25 procent uit Chinees kapitaal bestaan. Is meer dan 50 procent in Chinese handen, dan zijn er nog gunstigere regelingen. Ook om een notering op de beurs van Shanghai te krijgen zijn er nu speciale eisen, de details ervan zijn me ontschoten. Buitenlandse bedrijven die niet aan die voorwaarden voldoen, moeten een ontheffing van het ministerie van Handel krijgen; wie geen ontheffing krijgt, wordt gedwongen de Chinese markt met zijn 1,35 miljard mensen te verlaten.

Mensen zoals ik, die meer dan de helft van hun leven in Hongkong of Taiwan hebben gewoond, zijn er lang van overtuigd geweest dat een land zich alleen maar kon ontwikkelen als het zich op de export richtte. De bevolking zou zuinig aan moeten doen en langzaam zijn rijkdom bij elkaar moeten sparen. Nu pas beginnen we in te zien hoe belangrijk de binnenlandse vraag en consumptie eigenlijk zijn. Het was misschien niet genoeg om de wereld te redden, maar dat Chinezen bereid waren om geld uit te geven, was voor China de oplossing.

Natuurlijk ben ik niet blind voor de vele problemen die China nog heeft. Maar het gaat wel de goede kant op. De ontwikkelde, kapitalistische landen, Amerika voorop, hebben zichzelf naar de afgrond gebracht. Na de kredietcrisis in 2008 is het een paar jaar goed gegaan, tot ze uiteindelijk in een lange periode van stagnatie en inflatie terechtkwamen. Ze trokken de rest van de wereld mee in hun val; nog steeds heeft geen enkel land uit het dal weten te kruipen. Alleen China heeft aan de malaise weten te ontsnappen. Waar andere landen gedwongen werden om een stap terug te doen, maakte China juist een sprong vooruit. Als door een wonder bleef de economie draaien. De opgedroogde vraag uit het buitenland is sindsdien vervangen door de stijgende binnenlandse consumptie; buitenlandse investeringen hebben plaatsgemaakt voor Chinees kapitaal. De voorspelling is dat de groei dit jaar voor het derde jaar op rij 15 procent zal bedragen. Hier worden niet alleen de spelregels van de internationale economie aangepast; hier wordt de complete westerse economische wetenschap herschreven. En het allerbelangrijkste is dat maatschappelijke problemen zijn uitgebleven; sterker nog, de maatschappij is steeds harmonieuzer geworden. Daar valt je de mond toch van open? Dat is toch geweldig?

Ik werd er gewoon emotioneel van. Dat was de laatste tijd wel vaker een probleem, dat ik zo snel emotioneel werd, soms zelfs tot tranen toe. Op dat moment dacht ik weer aan Xiao Xi en hoe moeilijk ze het leek te hebben. Het maakte me echt verdrietig. Iedereen die ik kende, had het goed; alleen met haar leek het bergafwaarts te gaan. Ik haalde diep adem en bedwong mijn tranen. Ik was vroeger altijd zo onverstoorbaar, waar kwamen die tranen opeens vandaan? Een traan die ongemerkt toch uit mijn ooghoek was ontsnapt, viel in mijn half opgedronken Lychee Oolong latte. Haastig veegde ik met een servetje mijn ogen droog en verliet ik de Starbucks.